

BIRŠTONAS IŠĖJO Į SVEIKATĄ

Skirta poeto, rašytojo, dramaturgo

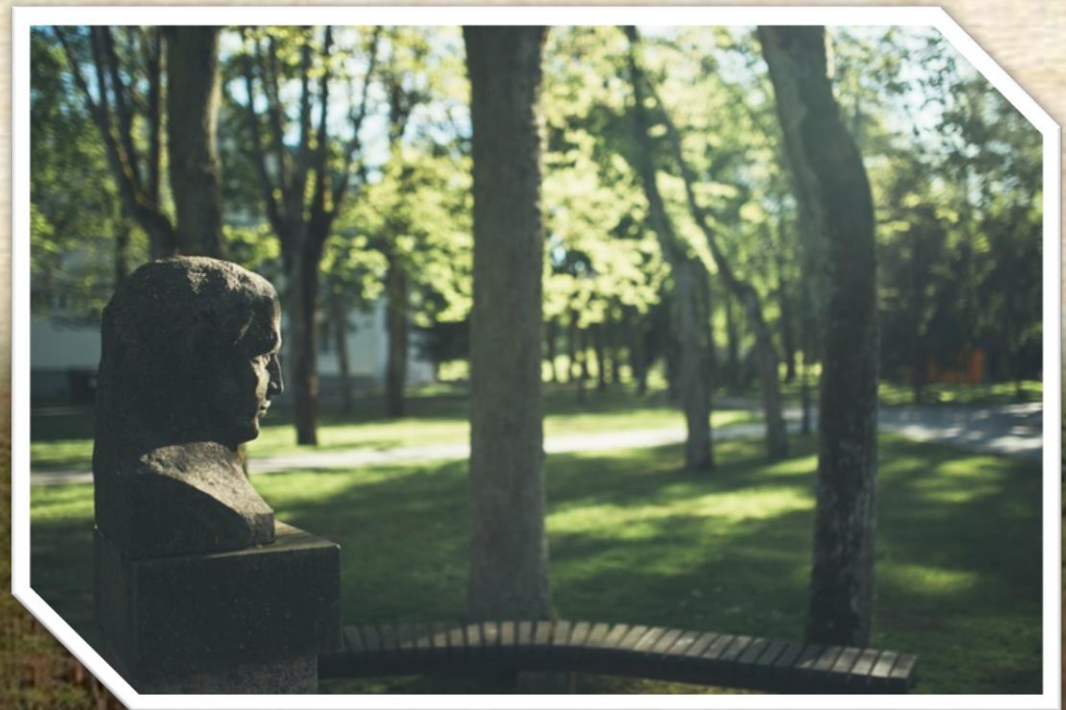
Balio Sruogos

(1896 02 02-1947 10 16),

Birštone parašiusio „Dievų mišką“,

130-osioms gimimo metinėms

paminėti

Birštono turizmo informacijos centro nuotrauka

Poetas, dramaturgas, literatūros ir teatro kritikas Balys Sruoga gimė 1896 m. Baibokų kaime (Biržų rajone), netoli Vabalninko miestelio, turtingų ūkininkų šeimoje.

Mokėsi Panevėžio realinėje gimnazijoje, nuo ketvirtos klasės uždarbiavo privačiomis pamokomis.

1914 m. B. Sruoga įstojo į Petrapilio miškų institutą. Po metų perėjo į Petrapilio universiteto Istorijos-filologijos fakultetą. 1916 m. jis perėjo į Maskvos universitetą studijuoti literatūros, o 1921 m. išvyko į Miuncheno universitetą. Studijavo slavistiką, teatro ir meno istorijas. 1924 m. apgynė disertaciją iš lietuvių tautosakos ir gavo filosofijos daktaro laipsnį.

Grįžęs į Lietuvą, B. Sruoga dėstė Kauno universitete Humanitarinių mokslų fakultete rusų literatūrą, pasaulinio teatro kursą, įsteigė teatro seminarą, o kiek vėliau ir akademinę dramos studiją. Greta universitetinio darbo B. Sruoga skelbė spaudoje daug literatūros ir teatro kritikos straipsnių. 1939 m. Humanitarinių mokslų fakultetui persikėlus į Vilnių, B. Sruoga tęsė darbą Vilniaus universitete.

1943 metų pavasarį B. Sruoga kartu su keliasdešimčia kitų lietuvių kultūros veikėjų ir politikų buvo įkalintas Štuthofio koncentracijos stovykloje. Areštai buvo nacių valdžios kerštas už sužlugusią mobilizaciją į SS dalinius.

Birštono Baltoji vila

**Grižęs iš Štuthofio koncentracijos stovyklos,
B. Sruoga gydėsi ir atgavo jėgas
Birštone „Baltojoje viloje“.**

*Birštono muziejaus fonduose saugomame
dokumente pažymima, jog „prof. dr. Sruoga Balys
gydėsi Birštono kurorte 1945 metais nuo liepos 7
iki rugsėjo 15 dienos. Diagnozė: neurastenija,
radikulitas, hipertenzija. Ir reikalinga 14 dienų
visiško pagydymo poilsio“.*

1945m. rugsėjo mėn. 19.

LTSR
Raudonojo Kryžiaus
Birštono Kurortas
Nr. 321...

P A Ž Y M Ė J I M A S.

Pažymima, kad prof.dr. SRUOGA Balys gydėsi
Birštono Kurorte nuo š.m.28/VII iki 15/IX.
Diagnozė: Neurastenija. Radiculitis. Hypertensia.
Reikalinga 14 dienų visiške po gydyme poilsis.

Birštono Kurorte Direktorius
[Signature]

1945 m.

Į Lietuvą B. Sruoga sugrįžo 1945 m. gegužės 13 d. „Vos grįžus - rūpesčiai dėl visiškai pašlijusios sveikatos, būtiniai nepritekliai, skausmas dėl išsiskyrimo su šeima, karo pabaigoje pasitraukusia į Vakarus. Ir nepaisant visko, noras kurti, skelbti rankraščiais gulinčius veikalus, kurių nuo 1941 m. susidarė geras pluoštas. Atsiminimų knyga „Dievų miškas“, pasakojanti apie Štuthofio konclagerį, buvo parašyta per keletą vasaros mėnesių besigydamas Birštone. Su šia knyga B. Sruoga siejo daug vilčių, pats juto jos originalumą ir jėgą.“

Vytautas Kubilius

Kn.: Rašytojas pokario metais. - V., 1991, p.413

„Dievų miško“ autografas

Dievų miškas

Kimynai, kalneliai, liūnai. Ant kalnelių, kažkada gelvos ir smelso supilti, - pušaitės, auštos ir kietos. Pakalnėlis - kerčias, tonso pakręgs, tonse vangani. Kalneliuose - vaivonai, molysis, brangis susopyne, subrandi ir puošni žalia kalnelis, pakalnėlis - klumpakalių žolės, pūrienos ir vėsaus. Kadavie, seniai seniai, čionai jūros dugno būta. Tarytum andros metu jūros bangos netikėtai sustingę, sustatę, o jų paviršius išavėsi vėjai. Smelius apšerkstė.

Ši vėtelė prilygandė šiaurės jūros pakran-
teje, katavro dešimtyje, pėris, klouetrai ir rytus
nuo Jdonsas nirsto. Jis 1939 metų, tonse buvo
mešai kam žinoma vėtelė. Šalva jos stovėjo
mažas miestukas, levek karvai, Stuthof, visis
Vakarėtoje buvo tūstantis. Aprestas su
Jdonsas nirsta jungė plentas ir šiaurasis
gellėinkalis. Gyveno čionai patys nuobodėtoji.
šimoniai Europoje - Prūsų vakiečiai, pasmon-
de šovradėnėje dvasos menųtoja, garbna
poliecinis ir vėtas, launijis tuarka ir alis,
galėjis visis naujais dūnos nevalgyti, vad tik ta.
jion būta leista šventadėjūnų karinyu žingijū
iš šimoniai žingijūnais ir bugna launijūnais.

Stuthofio pakrėčiai, šimoniai norėdami
jūroje pasplaudyti, turėdavo peraiti, ta susta-
gūnų jūra, ta jūros dugna, pušaitėmis, ker-
čiais ir kimynais apaugusi. Uo šimoniai ta
plota iša pasijūdavo šventadėjūnais. Vėtas

Besigydamas
konclageryje patirtas
fizines ir dvasines
traumas Birštone,
rašytojas per trumpą
laiką, tris mėnesius,
parašė savo žymiausią
veikalą – memuarų knygą
„Dievų miškas“,
dalį dramos
„Barbora Radvilaitė“ ir
eilėraščių ciklą „Giesmės
Viešnelei Žydriajai“.

LAIŠKUOSE ARTIMIESIEMS B. SRUOGA MINI BIRŠTONĄ KAIP KURORTĄ,
PADĖJUSĮ ATGAUTI JĖGAS IR ATITRŪKTI NUO KASDIENIO
AKADEMINIO BEI KŪRYBINIO KRŪVIO:

„Aš dabar labai daug dirbu, ištisas dienas sėdžiu prie rašomo stalo, su niekuo net nekalbėdamas“.

Iš Balio Sruogos laiško Juozui Nemeikšai, 1946 m.

„Birštonas man išėjo į sveikata. Fiziškai labai sustiprėjau, nervai pasitaisė.“

Iš Balio Sruogos laiško Antanui Venclovai, 1945 m.

„Sėdžiu Birštone ir mirkstu voniose. Sveikstu [...] Labai darbinga nuotaika – kartais dirbu net po 12 val. per dieną.“

Iš Balio Sruogos laiško Vincui Mykolaičiui-Putinui, Emilijai Mykolaitienei, 1945 m.

Nors laikas ištrynė „Baltosios vilos“ pėdsakus, Balio Sruogos dvasia Birštone tebėra gyva. Kurortas tapo svarbia rašytojo gyvenimo ir kūrybos vieta, todėl jo atminimas čia įamžintas paminklu.

Būtent Birštone Balys Sruoga parašė vieną svarbiausių savo kūrinių – memuarų knygą „Dievų miškas“, kurioje su ironija ir juoduoju humoru atskleidė koncentracijos stovyklos tikrovę ir žmogiškumo trapumą. Dėl sovietinės cenzūros kūrinys buvo smarkiai redaguotas ir pirmą kartą išleistas tik 1957 m., jau po rašytojo mirties.

1997 m. spalio 16 d., minint 50-ąsias Balio Sruogos mirties metines, Birštono senajame parke, dvylikos liepų pusratyje, buvo pastatytas rašytojo biustas.

Paminklą sukūrė skulptorius Giedrius Plechavičius. Tai 190 cm aukščio pilko granito biustas, kurio aukštis simboliškai atitinka paties rašytojo ūgį.

Birštono turizmo informacijos centro nuotrauka

Svarbi Birštono laikotarpio detalė – čia Balys Sruoga sutiko savo mūžą, medikę Aldoną Daugėlaitę.

Šis susitikimas įkvėpė rašytoją sukurti meilės eilėraščių ciklą „Giesmės Viešnei Žydriajai“.

A. Daugėlaitė slapta padėjo Lietuvos partizanams, tiekdamą mediciną priemones. Už tai buvo nuteista ir ištremta.

Pirmą vasarą Birštone B. Sruoga bendravo su jį globojusia studente medike A. Daugėlaite. Užsimezgusi pažintis, kuri davė impulsų 1945–46 m. žiemą sukurtam eilėraščių ciklui „Giesmės Viešnei Žydriajai“, prasitęsė ir vėliau.

Į pastangas jam padėti, į kiekvieną draugiškumo ženklą B. Sruoga žiūrėjo su dėkingumu. „<...> Aš baisiai dabar branginu vidujinę šilumą, kurios gyvenime taip mažai teturiu“⁸⁵,— rašė jis 1946 m. Tačiau ir šiuo atveju jo kontaktai su aplinka ne visada buvo lengvi. Nuolatinė globa B. Sruogą kartais vargino; antra vertus, net ir labai artimi žmonės ne visada galėjo suvokti jo — kūrėjo, prieštaringos, reto jautrumo asmenybės, emocijomis gyvenančio, „iš vieno kraštutinumo į kitą, iš desperacijos į ekstazę, iš ekstazės į isteriką“ besiblaškančio, tik vakar fašistinės koncentracijos stovyklos siaubą patyrusio žmogaus — vidinio gyvenimo sudėtingumą, giliausias vieno ar kito, kartais iš tikrųjų šokiruojančio poelgio priežastis, nuolatinę ironiškąją, jo paties terminu, „balamuto“ kaukę („... .tai, kas jums savaime suprantama, man dažnai atrodo neaišku, ir tai, kas man visiškai aišku, jus stebina, kartais net ir įžeidžia,— juo labiau kad aš taip dažnai ašaras slepiu po šypsena, ir juo man skaudžiau,— juo beprasmiškiau kvatojuos“⁸⁶,— rašė jis M. Nemeikšaiti 1946 m.).

[Balys Sruoga Birštone] / Algis Samulionis //
Balys Sruoga. - Vilnius : Vaga, 1986. - P. 349.

APIE ALDONĄ DAUGĖLAITĘ

Verandoje keletą kartų pasirodė jauna, grakšti, šviesiaplaukė, stamboka mergina – tikras lietuvaits tipas. Veidas, kaip sakoma, – kraujas su pienu. Pamačiusi svečius, ji visa išraudo, bet greitai su mumis apsiprato. O Sruoga tarė:

– Tai mano angelas sargas... Be jos aš iš bado padvėsčiau... Juk nėra čia nei valgyklų, nei restoranų...

Mudu pajutome, kad „angelas sargas“ – Aldona Daugėlaitė – iš tikrųjų daro viską, kad Sruogai būtų pakenčiamos, jeigu jau ne geros sąlygos gyvenimui ir darbui, o jis savo „angelą sargą“ tiesiog dievina...

Kada, pavaikščioję su Sruoga po miestelį, aplankę Vytauto ir Birutės mineralinio vandens versmes ir atsigėrę to vandens, rengėmės palikti Birštoną, medicinos sesutė, tas „angelas sargas“, pakvietė pas save. Kažkurių medinių namų bute ant stalo jau stovėjo visa tais laikais įmanoma užkanda, kurios čia, tiesą sakant, buvo daugiau negu Kaune ar Vilniuje, ir tarp užkandų stūksojo netgi butelio kakliukas, o butelyje buvo... tikra degtinė... Pietų metu visi draugiškai kalbėjomės, į mūsų pokalbį įsijungus dar ir „angelo sargo“ mamytei. Paskui, padėkoję moterims ir atsisveikinę su Sruoga, išvažiavome...

[Atsiminimai] / Antanas Venclova. - Persp. iš: Kalba Vilnius, 1968, Nr. 19 ; Vidurdienio vėtra, Vilnius, 1969, p. 567-572 // Balys Didysis. - Vilnius : Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1997. - P. 355.

Birštono versmės

Balys Sruoga Birštone

Prieš penkiasdešimt metų, 1945 metų rugsėjo mėnesį, "Literatūra ir menas" išspausdino žinutę, kad žinomas lietuvių poetas, dramaturgas, teatro ir literatūros kritikas profesorius Balys Sruoga baigė rašyti atsiminimus iš Štuthofio koncentracijos stovyklos. Balio Sruogos mемуarinė knyga "Dievų miškas" gerai žinoma ne tik lietuvių skaitytojui. Ji susilaukė daugelio leidinių lietuvių ir rusų kalbomis, išversta į anglų, prancūzų, ispanų, čekų, bulgarų ir kitas kalbas. Tačiau tik nedaugelis žino, kad šią knygą Balys Sruoga parašė Birštone.

1943 metų žiemą, kai blogėjo vokiečių armijos padėtis frontuose, buvo paskelbta savanoriška Lietuvos jaunimo registracija į lietuviškąjį SS batalioną bei kitas reicho darbo ir karines tarnybas. Tačiau registracijos punktai savanorių beveik nesulaukė. Idėja sukurti lietuviškąjį SS batalioną žlugo. Okupantai, norėdami atkeršyti jaunimui ir įbauginti Lietuvos visuomenę, ėmėsi represinių priemonių: pradėjo gaudyti ir prievarta vežti jaunimą darbams į Vokietiją, uždarė Vilniaus universitetą, suėmė 34 žinomus inteligentus. Suimtųjų inteligentų giminėms gestapo bei okupacinės valdžios pareigūnai ne kartą yra pareiškę: jei jaunimas eisias su vokiečiais, aš suimtieji būsią paleisti, antraip jie būsią likviduoti, bet, matyt, bijodami visuomenės reakcijos, to padaryti okupantai nesiryžo, ir suimtųjų inteligentų grupė, tarp kurių buvo žinomas sportininkas, kanklininkas Leonas Puskunigis, kunigas Alfonsas Lipniūnas, profesorius Vladas Jurgutis, profesorius Balys Sruoga buvo išgabenti į Štuthofio koncentracijos stovyklą.

Dvejus metus kentęs badą, šaltį, fizinį ir moralinį pasityčiojimą, B.Sruoga išgyveno ir 1945 metų gegužės 13 dieną sugrįžo į Vilnių. Rašytojas ne tik išgyveno, bet ir kūrė tomis prągaro sąlygomis. Jau pirmąją grįžimo į Vilnių naktį savo kaimynams profesorių name B.Sruoga skaitė Štuthofio koncentracijos stovykloje sukurtą "Pavasario giesmę".

Tačiau, prieš įsijungiant į normalų gyvenimą, reikėjo nors šiek tiek atstatyti sveikatą, atgauti fizines ir dvasines jėgas. Rašytojų sąjungos padedamas, B.Sruoga gavo maisto kortelių, kelialapį ir pirmąją pokario vasarą praleido Birštone. Per karą išlikęs nesugriautas, bet dėl tuometinių sąlygų gerokai aptuštėjęs, Birštono kurortas tiko ne tik poilsiui, bet ir darbui. Jau anksčiau puoselėjęs mintį parašyti apie Štuthofio koncentracijos stovyklą, tik atvykęs į Birštoną, rašytojas sėdo rašyti atsiminimų knygą "Dievų miškas". Ši knyga - tai žvėriškumų liudijimas, dar neišblėsus įspūdziams, žuvusiųjų draugų kančijos ir atminimo įamžinimas. B.Sruogos rašomoji mašinėlė Baltosios vilos kambaryje, kuriame rašytojas buvo apgyvendintas, arba verandoje tarškėjo po 10-12 valandų per parą. Rašytojas dirbo, atitrūkdamas tik pavalgyti, procedūroms ir

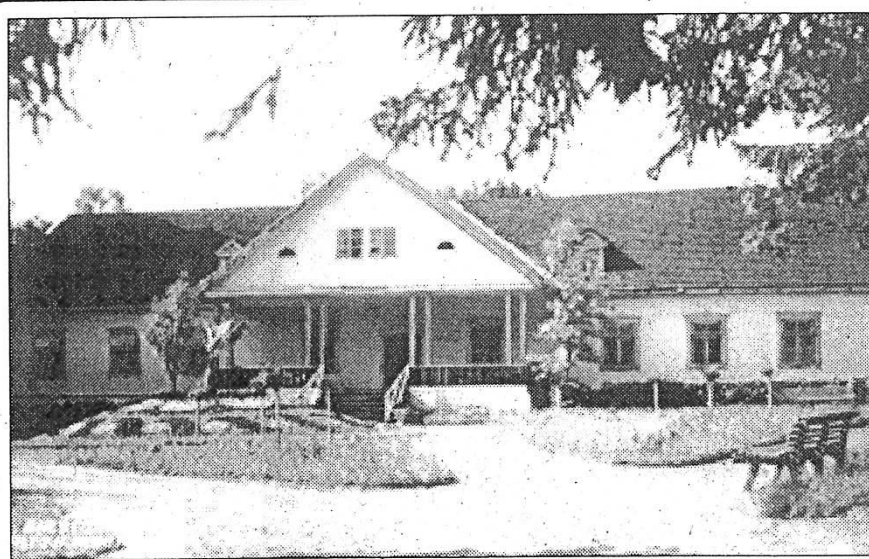
pasivaikščiavimams, nepasiduodamas įkalbinėjimams tausoti sveikatą. Laiškuose džiaugėsi, kad "Birštonas išėjo į sveikatą. Fiziškai sustiprėjau, nervai pasitaisė ir dirbu čia labai daug". Per keletą mėnesių kurorte B.Sruoga parašė jau visą kūrinio rankraštį, rodė jį atvykstantiems aplankyti draugams, artimiesiems paskaitydavo ištraukų. Tačiau kūrinio išleidimas užstrigo. 1946 metais Rašytojų sąjungos susirinkime knyga buvo nepagrįstai įvertinta, kaip "ciniškas pasišaipymas iš vokiškųjų grobikų aukų". perdėm ideologizuota marksistinė kritika pasigėdo tarybinių žmonių pasipriešinimo, netgi pagrindžio kovos koncentracijos stovykloje, būdingos panašaus žanro sovietinei literatūrai. Skaitytoją "Dievų miškas" pasiekė tik 1957 m., pirmą kartą išleistas B.Sruogos rinktiniuose raštuose. Jau buvo praėję dvylika metų po parašymo ir dešimt metų po rašytojo mirties.

Rašytoją slėgė daugelio artimų žmonių, karo ir okupacijų išblaškytų po visą pasaulį, o labiausiai šeimos netektis (žmona, žinoma istorikė Vanda Daugirdaitė-Sruogienė ir dukra Dalia baigiantis karui pasitraukė į Vokietiją, arčiau Štuthofio, tikėdamos susirasti vyrą ir tėvą, tačiau prasilenkė, o bendravimas šaltojo karo sąlygomis netgi laiškais buvo sunkus, beveik neįmanomas). Nepraktišką rašytoją slėgė ir buitiniai pokario rūpesčiai. Todėl į pastangas jam padėti, į kiekvieną nuoširdų draugiškumo pasireiškimą rašytojas žiūrėjo su dėkingumu. Pirmąją vasarą nuoširdžiai bendravo su jį slaugiusia studente medike A.Daugėlaite. Draugiški santykiai nenutrūko ir vėliau. Manoma, kad ši pažintis davė impulsą 1945-46 metų žiemą parašytam eilėraščių ciklui "Giesmė Viešnelei Žydriajai".

B.Sruogai, mėgusiam kalbėti ir rašyti atvirai, nepakentusiam gyvenime ir kūryboje jokių suvaržymų, visur ir visada saktusiam savo nuomonę, buvo sunku, beveik neįmanoma įsisprausinti į pokario metais įsivyravusios marksistinės ideologijos rėmus tiek kūryboje, tiek Universitete, kuriame rašytojas profesoriavo. "Iš kūno pusė beliko, o iš dūšios - gal tik 1/10", - rašė 1946 metais iš Birštono M.Nemeikšaitė. Birštone jis apsigyveno ir 1946 metų vasarą. Atsivežęs čia surinktą istorinę medžiagą, rašytojas sėdo rašyti dar vieną savo istorinę dramą "Barbora Radvilaitė", tikėdamasis darbe užsimiršti, išsivaduoti nuo visų skaudžių vidinių išgyvenimų, dvasinės įtampos, buities nesklandumų. Paskutinioji drama, pradėta Birštone, liko neužbaigta.

Siuo metu nebėra Birštone Baltosios vilos, kurioje gimė nemirtingi B.Sruogos kūriniai. Ne taip seniai ji nugriauta. Rašytoją primena tik jo vardas (taipogi neseniai) pavadinta gatvė.

Juozas ŠLEIKUS

Baltoji vila, kurioje Balys Sruoga 1945-46 metais rašė "Dievų mišką".

Gėlupis

Gėlupis

1997 m.

S

Prienuj rajono laikraštis

Nr. 58 (266)

Kaina 60 centų

MINISTRO IR SEIMO NARIO ATASKAITOS GYVENTOJAMS

Praėjusį sekmadienį Birštono kurorte ir Prienuose lankėsi Sveikatos apsaugos ministras Juozas Galdikas, Seimo narys Sigitas Urbonas bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovas. Svečiai papasakojo apie Vyriausybės ir Seimo darbą, aiškino

sveikatos apsaugos reformos esmę, atsakė į gyventojų klausimus.

Su svečiais bendravo Birštono miesto ir Prienuj rajono merai Antanas Zenkevičius bei Juozapas Jokubauskas.

Mūsų informacija

„Didis žmogus - vertas prisiminimo“

Balio Sruogos 50-osios mirties metinės paminėtos Birštone

Spalio 16-ąją Lietuva paminėjo įžymaus rašytojo Balio Sruogos mirimo penkiasdešimtąsias metines. Tą dieną Birštone iškilo ir skulptoriaus Giedriaus Plechavičiaus sukurtas akmeninis Balio Sruogos biustas...

Balys Sruoga ir Birštonas... 1945-ieji, liepa. Kurortas, po karo audrų nuniokotas ir nykus. Tik ne rašytojui. Grįžusiam iš Štuthofo koncentracijos mirties nasrų, mažo miestelio ramybė lyg rojus. Čia jis gydos, kuria eilėraščius poezijos rinkiniui „Giesmė viešnelei žydrajai“, rašo „Dievų mišką“ - atsiminimus apie Štuthofo mirties stovyklą. Čia jį aplanko vėlyvoji meilė...

Rašytojas į Birštoną vėl sugrįžta po metų. 1947-aisiais - amžinam poilsiui atgula Rusų kapinėse...

Praslinkus keturiasdešimčiai metų Birštone vėl prisimenama, kad čia gydėsi ir kūrė didis rašytojas. Mokytojas Petras Kazlauskas bei Balio Sruogos kūrybos tyrinėtojas Algis Samulionis suranda pokario metais rašytoją slaugiusią sesutę Aldoną Daugėlaitę. Iš jos pasakojimų nustato, kad B.Sruoga buvo apsistojęs „Baltojoje viloje“, kuri, deja, apie 1982m. nugriauta. Tuomet P.Kazlauskas pasiūlė rašytojo atminimą įamžinti bent paminkline lenta. Anot jo iš valdininkų susilaukė tik ironiškos užuominos: „Kas tas Balys Sruoga...“. Vis tik 1990m. mokytojo rūpesčiu „Draugystės“ gatvė pavadinta Balio Sruogos vardu. Paminklo pastatymas šį rudenį rodo, kad atgimė ne tik Lietuva, bet ir valdininkija.

- Kol žmogus gyvas, jis paminklus stato sau, po mirties - jam stato kiti. Ar džiaugtųsi Balys Sruoga šia vieta - nežinome. Nežinome, ar džiaugtųsi ir mano sakralinėmis apeigomis. Manau, atsakymą rasime matydami, kaip žmonės puoselės ir lankys šią vietą...“ - sakė klebonas Jonas Dalinevičius, šventinę šią skulptūrą.

... Įdomi ir „Dievų miško“ istorija. Ją papasakojo B.Sruogos muziejaus direktorė Angelė Galnaitytė. Ši knyga parašyta 1946m., bet buvo sukritikuota ir išleista tik 1957m., B.Sruogos raštų penktame tome. Tais pačiais metais artimųjų dėka Čikagoje pasirodė ir „Dievų miško“ atskiras leidimas. Per keturiasdešimt

Skulptorius Giedrius Plechavičius:
„Niekuomet negalvojau, kad bus suteikta galimybė iškalti Balio Sruogos skulptūrą“

metų Lietuvoje išleisti devyni knygos leidimai. Ji skaitomą rusų, prancūzų, anglų, latvių, estų, bulgarų, čekų, ispanų, lenkų kalbomis. Susidomėjimas „Dievų mišku“ neblėsta ir šiandien.

Balio Sruogos paminklo šventinimo iškilmėse taip pat kalbėjo Birštono miesto meras Antanas Zenkevičius, mokytoja Regina Aleksandravičienė, skulptorius Giedrius Plechavičius, Kultūros centro direktorius Zigmantas Vileikis ir kiti. Vėliau visi buvo pakviesti į literatūrinį vakarą, kuriam programą parengė svečiai iš Vilniaus: poetas Jonas Liniauskas, aktorės Adrija Čepaitė, Jolanta Dapkūnaitė, pianistė Albina Šikšniūtė, smuikininkė Rusnė Mataitytė, violančelistė Ramutė Kalnėnaitė. O Birštono viešojoje bibliotekoje (Birutės g. 4) dar ir dabar veikia parodėlės apie rašytoją, dramaturgą, poetą, kritiką, kalbininką, profesorių Balių Sruogą: „Kancios ir vienumos karalius“, „Atsisvėręs Birštono tyloj“.

O.Krygerytė

Autorės nuotraukos

„Garsioji B. Sruogos atsiminimų apie Štuthofio koncentracijos stovyklą knyga „Dievų miškas“ buvo parašyta per tris mėnesius, besigydamt Birštono sanatorijoje.

Knyga, išleista praėjus dešimčiai metų po rašytojo mirties ir ją išgarsinusi, pačiam autoriui atnešė daug skausmo. Uolūs tarybiniai redaktoriai, cenzoriai negailestingai braukė ir darkė kūrinį. B. Sruoga kovojo dėl kiekvieno žodžio ir sakinio, neįstengdamas suvokti, kuo neįtinka nekalčiausi žodžiai. Po ilgų diskusijų, praradęs viltį, rašytojas nuleido rankas. Be to, visuotiniame rašytojų suvažiavime 1946 m. šis unikalus kūrinys buvo įvertintas itin neigiamai.

Šiandieną „Dievų miškas“ išverstas į daugelį užsienio kalbų ir žinomas pasaulyje. Į anglų kalbą knygą išvertė rašytojo vaikaitė Aušrinė Byla.“

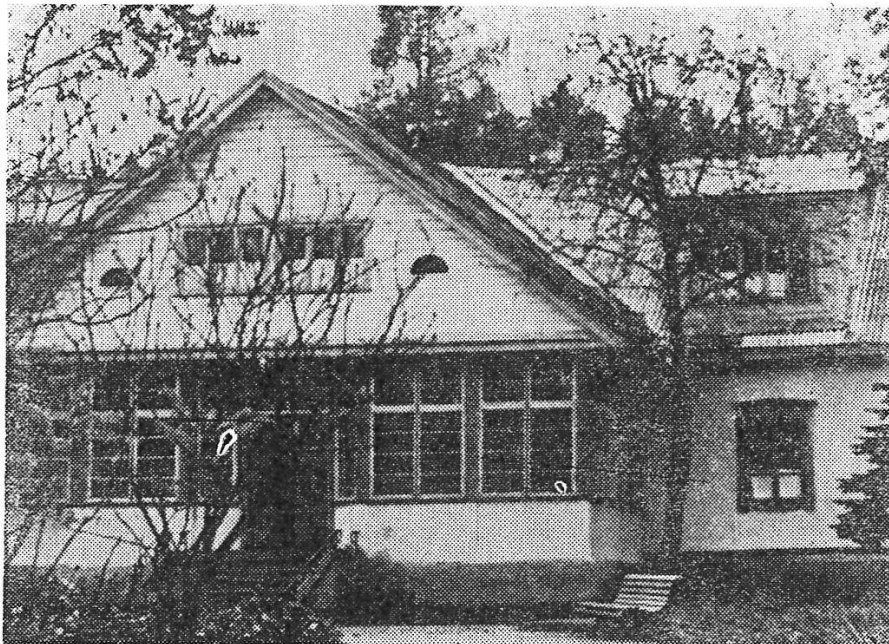
MLLM Rinkinių apskaitos ir saugojimo skyriaus vyr. rinkinių saugotojos Birutės Glaznerienės informacija

Daugiau: <https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/2713458/nerimstantis-maistautojas-balys-sruoga-auges-ukininku-seimoje-pasirinko-rasytojo-kelia>

Balio Sruogos „Dievų miškas“ – neabejotinai vienas svarbiausių kūrinių lietuvių literatūroje: Sruogos maniera aprašyti Štuthofio koncentracijos lagerio išgyvenimai nepalieka abejingų ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje. Tačiau tekstas, pasiekęs mūsų dienas, nėra visiškai toks, kokio norėjo autorius. 1945 m., grįžęs į Tauro g. 10-3 butą, Sruoga parengia „Dievų miško“ rankraštį ir mašinraštį, kurį įteikia Valstybinei grožinės literatūros leidyklai, tiesiai į redaktoriaus Valio Drazdausko rankas. Į socrealizmo rėmus neįtalpintas kūrinys buvo cenzūruojamas net keliolikos asmenų, o atotrūkis tarp rankraščio ir paskutinės redakcijos pastebimas ir šiandien.

Šaltinis: <https://www.vilniusliterature.lt/profesoriu-namas/>

«Dievų miškas» rašytas Birštone

Su giliu patosu savo knygoje „Dievų miškas“ kalbininkas, rašytojas, kritikas, dramaturgas, filosofijos mokslų daktaras, profesorius B. Sruoga vaizduoja vokiečių žiaurumus, kuriuos jis patyrė Didžiojo Tėvynės karo metais, būdamas Stuthofio koncentracijos stovykloje. Tik per plauką išlikęs gyvas, praradęs visiškai sveikatą, vos sugrįžęs į gimtąją Lietuvą, imasi plunksnos. Kuo greičiau reikia aprašyti viską, kad žmonės žinotų, ką teko pergyventi, patekusiems į šios stovyklos pragarą. Norėdamas atstatyti prarastą sveikatą, B. Sruoga 1945 metų vasarą atvyko į Birštono kurortą. Kurortas taip pat vos kilo iš karo griuvėsių, ir buvo

siam koncentracijos stovyklos kaliniui ypatingų sąlygų sudaryti negalėjo. Tačiau B. Sruogai po Stuthofio Birštonas buvo pats geriausias kurortas.

Birštone B. Sruoga netik gydėsi, ilsėjosi, bet ir intensyviai rašė. Rašė savo nemirtingąjį kūrinį. Gi kurorte besigydantys, sužinoję, kuriame pastate rašytojas apsigyveno, dažnai eidavo pažiūrėti, kaip jis daugiausiai pastato verandoje, nuo ankstyvo ryto iki vėlaus vakaro sėdėjo ir rašė, nekreipdamas dėmesio į smalsuolius. Rašytoją Birštone aplankė netik jo namiškiai, bet ir pažįstami rašytojai A. Venclova, P. Cvirka. Kiek leido jo sveikata, atsiskyres nuo kitų sanatorijoje besigydančiųjų, jis aprašė

neseniai patirtus koncentracijos stovykloje išgyvenimus. B. Sruoga gerai žinojo, jog netekęs stovykloje parašytų rankraščių, greitai pamirš pavardes, datas, įvykius, žmonių patirtas kančias. Todėl jis taip intensyviai dirbo.

Nors praėjo daugiau kaip 40 metų nuo knygos gimimo dienos, tačiau mums, birštoniečiams, buvo įdomu sužinoti, kuriame sanatorijos pastate B. Sruoga gyveno ir rašė. Atsakyti į šį klausimą buvo nelengva. Teko apklausinėti nemažai vietinių birštoniečių, rašyti anksčiau dirbusiems sanatorijoje darbuotojams laiškus. Ir pagaliau galutinį atsakymą į mums rūpimą klausimą padėjo surasti

Lietuvių kalbos ir literatūros instituto mokslinis darbuotojas A. Samulionis. Jis yra parašęs mokslinį darbą iš B. Sruogos biografijos, užrašęs keletą žmonių prisiminimų apie rašytoją. Daug žinių apie B. Sruogos gyvenimą Birštone suteikė ir medikė Aldona Daugėlaitė. Jau pirmą kartą užklausta ji specialiai atvyko į Birštoną patikrinti, ar yra išlikęs tas pastatas, kuriame gyveno rašytojas. Pavaikščiėjusi po kurorto alėjas, nurodė, kad pastato nėra, jis nugriautas. Ir nenuostabu, Birštonas, kaip ir kiti respublikos kurortai, per 40 metų iš pagrindų pakeitė savo veidą. Tuo metu dirbusi 4-to kurso studentė - medikė Aldona Daugėlaitė (ji slaugė rašytoją) prisiminė, jog B. Sruoga 1945 metų vasarą Birštone gyveno vieno aukšto pastate, o ištisomis dienomis rašė neįstiklintoje verandoje, kuri buvo į Vytauto kalno pusę. Iš senų nuotraukų nustatėme, jog B. Sruoga Birštone gyveno ir rašė „Dievų mišką“ „Baltojoje“ viloje. (Žiūr. P. Saltmirlo fotonuotrauką). Kaip atrodė 1945 metais „Baltosios“ vilos pastatas, galima pamatyti L. Žilvičiaus knygutės „Birštonas“ 16 puslapyje, išleistoje 1958 metais.

Dabar vietoje buvusios „Baltosios“ vilos puikuoja jasi dviejų aukštų septintojo korpuso pastatas. Šiais metais pažymint rašytojo mirties keturiasdešimtmetį, reikėtų jo atminimą Birštone įamžinti paminkline lenta.

P. KAZLAUSKAS
Birštono vidurinės mokyklos mokytojas

“Ar apie praeitį rašy-
si, ar apie dabartį, ar apie
ateitį: vis tiek literatūros
kūrybos pagrindinis ob-
jektas yra žmogus, -
žmogaus likimas, žmo-
gaus laimė ir džiaugs-
mas, žmogaus rimtis ir
kova, laimėjimai ir pra-
laimėjimai, - nuo kūdi-
kystės iki grabo lentos.
Įtikinamai sukursi žmo-
gų - skaitytojas džiaug-
sis kartu su juo, vargs ir
kentės, pergyvens visą jo
likimą [...]”

B. Sruoga, 1933

Apie 1930 m.